5. زبان

ڊاڪٽر نرملا نارائڻداس آسناڻي (1948) اَجمير راجستان ۾ ڄاول ڊاڪٽر نرملا نارائڻداس آسناڻي، سنڌي ۽ هندي ڀاشائن جي مقبول ودوان ليکڪا آهي. هندي ڪاويہ سنگرهہ ’اِپيشڪا‘ ۽ سنڌي پستڪ ’ڪُڇ فرصت ۾‘ قابل ذڪر اٿس. هن مضمون ۾ زبان جي شفي نفي پهلن تي سُٺي روشني وڌي اَٿس. هن وقت آديپور ڪڇ ۾ مُقيم آهي.

ننڍڙي زبان اِنساني جسم جو سدابهار جُزو آهي. جيڪا دنيا ۾ سڀ کان تيز ۽ طاقتور هٿيار مڃي ويئي آهي. بنا هڏيءَ جي ڏيڍ انچ جي هيءَ جڀ وڏا وڏا ڪونڌر ڪيرائي وجهي. وقت جي حڪومت اڳيان سڀ حواس پيش پئجي ويندا آهن، پر هيءَ سدائين جوان، اکين جي روشني جهڪي ٿي وڃي، ڪنن تي ٻوڙاڻ اچي وڃي، چمڙيءَ ۾ گهنج پئجي وڃن، پر هن مهاراڻيءَ تي ڪڏهن ڪوبہ گُهنج نہ پوي. سندس چشڪو ۽ چوٽ تا عمر قائم دائم رهندي آهي. ويتر جيئن جيئن ٻيا انگ ڍلا پوندا وڃن. تيئن تيئن هن جو زور وڌندو وڃي.

گهٽن کي سوُرن ۾ وجهندڙ پاڻ هر ڏُکہ سوُر کان پري رهندي آهي. جڀ باوليءَ کي تہ جيڪو ابتو سُبتو چوڻو هوندو آهي، اُهو چئي آرام سان ٻٽيهن ڏندن جي ڪوٽ ۾ وڃي وهندي آهي، پر موچڙا تہ ٽپڻ مٿان ئي پوندا آهن. انڪري ايشور هن ٻي لغام گهوڙيءَ مٿان ضابطو رکندڙ دماغ ڏنو آهي. جيڪڏهن دماغ جي ويچار ڪانسواءِ هن کي ڇوٽ ڇڏبو تہ پوءِ اِن بنديءَ جو خُدا ئي خير ڪري!

ڇهن پرڪارن جي رس وارن الڳہ - الڳہ ميون، مٺاين ۽ طعامن جي موّج هيءَ مهاراڻي وٺائيندي آهي. دنيا ۾ ان جي طاقت ايتري تہ ٻي جوڙ آهي جو طعام ٺاهڻ ۽ کائڻ وارا ٿڪجي پون. پر هنجي ترشنا اوتري جا اوتري رهندي آهي. گهڻا سياڻا ۽ طاقت وارا بہ هن ٽُر زبان جا غلام بڻجي پوندا آهن. وائي سوُر جي ڪري ڇاهي گوڏا ونجي وڃن تہ ونجي وڃن. پر هن پياريءَ جي دل رکڻ لاءِ بہ ڊُڪ ڏي جا پيئڻ جي پڻل وڏا وڏا سياڻا بہ ڪري وهندا آهن. ڊائبٽيز جي هڪ گوريءَ بدران بہ گوريون ونٽيون پون، پر هن چٽوڙيءَ جي چوڻ تي هڪ چموُ يا رسگلو وات ۾ وجهڻ وارا لاچار اِنسان گهڻا ئي آهن.

هن نگُريءَ کي ان ڳالهہ جي پرواهہ نہ هوندي آهي تہ جنهن شيءِ جي مان فرمائش ڪريان ٿي، اُن کي ونڻ کائڻ ۽ پچائڻ جا وسيلا ميسر آهن يا نہ؟ ڏند نہ هئڻ تي بہ هن چريءَ کي ريوڙيون ۽ ڳُجڙا کائڻ جي دل ٿيندي آهي. پيٽ خراب هُجي تہ بہ چشڪي لاءِ پڪوڙن کي پيٽ ۾ وجهندي ڪوبہ کهڪاءُ ڪونہ پوندو اٿس. اهڙي ٻي صبري هوندي آهي جو جيسين ڪيس ڪا گهربل شيءِ ملي تيسين گِگہ ڳاڙي ٻين جي سامهون پت ڪار وڃائي ڇڏي.

کائڻ کان وڌيڪ ڳالهائڻ ۾ هن جهڙي زوردار ٻي ڪا شيءِ هن دنيا ۾ نہ آهي. رامائڻ ۽ مهاڀارت جوُن لڙايون، مٿرا ۽ دروپديءَ جي زبان ڪري پيدا ٿيون. زبان کي جيڪڏهن ويچار جو ڪنڊو نہ هوندو تہ پوءِ ان جو نتيجو ڏُکہ ڪانسواءِ ٻيو ڪجهہ نہ ٿيندو.

چوندا آهن تہ ”تلوار جو گهاو پرجي وڃي، پر زبان جو گهاو ڪڏهن نہ پرجي سگهندو آهي.“ ڪڙي ۽ بدمزاج زبان عرش تان لاهي فرش تي ڦٽو ڪندي آهي. سالن جي سيٽپي پل ۾ چوُر چوُر ڪري سڄڻ کي بہ دشمن بڻائي ڇڏي. ان ڪري اِن طاقت کي سياڻا ڏاڍي حفاظت سان رکندا آهن. ان نِگريءَ جي چوڻ تي ڪاڏو نہ ڪائي، پنهنجي صحت ٺاهيندا آهن. غصي اچڻ تي هن بہ ڌاري تلوار جهڙي زبان کي ماٺ جي مياڻ ۾ رکي گهڻين مصيبتن کان پاڻ بچائي سگهندا آهن.

زبان ماڻهوءَ جي خانداني جو پئمانو آهي. تميز ۽ پريم سان ڳالهائڻ وارو هرهنڌ ڪامياب ويندو آهي. مٺي زبان روُح کي راحت بخشڻ واري آهي، چاهي اها ٻار جي طوطلي ٻولي هجي يا وري ماءُ جي لولي پريم پري گفتگوُ هجي يا ڪنهن درويش جو اُپديش سنسار کي وس ۾ ڪرڻ واري زبان کي اِنسان وس ۾ ڪري سگهي تہ پوءِ شايد سڄي خُدائي سندس قدمن ۾ ۽ خُدا سندس پر ۾ هُجي.

نوان لفظ :

کونڊر = جانباز
عرش تان لاهڻ = نيچو نوائڻ
ڳهاو = زخم
ٽِپڙ = مٽو
جهڪي = گهٽ
حفاظت = بچاءُ

خئر = چڱو، ڀلائي
روح = آتما
پئمانو = پرماڻ
بي صبري = اُبهرائي
کهڪاءُ پوڻ = قياس پوڻ
چوُر چوُر ڪرڻ = ناس ڪرڻ، ختم ڪرڻ

ڳَڻ ڳائڻ = دل سُرڪڻ
پت ڪار = عزت
راحت بخشڻ = سُک ڏيڻ
تا عمر = زندگي ڀر
ڀر = پاسي

اَڀياس

سوال ١ : هيٺين سوالن جا هڪ ٻن جملن ۾ لکو : -

١) اِنساني جسم جو سدابهار جزو ڪهڙو آهي؟
٢) زبان جي طاقت کي ٻي جوڙ ڇو ڇيو ويو آهي؟
٣) زبان جهڙي بي لغام گهوڙيءَ مٿان ڪنهن جو ڦابطو آهي؟
٤) ڪير ڪير زبان جا غلام ٿڃي پوندا آهن؟
٥) ڪاميابي ڪنهن کي ملندي آهي؟
٦) سياڻا زبان کي حفاظت سان ڇو رکندا آهن؟

سوال ٢ : هيٺين سوالن جا تُوري ۾ جواب لکو :

١) زبان کي وس ۾ ڪري سگهڻ سان ڇا ڇا ٿي سگهي ٿو؟
٢) ’تلوار جو ڳهاو ڀرجي وڃي ٿو زبان جو ڳهاو ڪڏهن به نه ڀرجي‘ سمجهايو.
٣) ’زبان‘ سان لاڳو ٻيون چوڻيون لکو :

سوال ٣ : هيٺين ۾ خال ڀريو : -

١) موچڙا ته .... مٿانئي پوندا آهن.
٢) زبان ماڻهوءَ جي خانداني‌ءَ جو .... آهي.
٣) .... جي حڪومت اَڳيان سڀ حواس پيش پئجي ويندا.
٤) .... زبان روح کي راحت بخشڻ واري آهي.

سوال ٤ : ساڳي معنيٰ وارن لفظن جا جوڙا ملايو : -

١) پئمانو	مٽو
٢) ٽپڙ	زخم
٣) ڳهاوَ	آتما
٤) روح	پرماڻ

سوال ۵ (الف) : هيٺين لفظن جا ضد لکو :-

غلام، سياڻا، خراب، ڪامياب، اُبتو

(ب) هيٺين لفظن جون صفتون لکو : -

طاقت ، اِنسان، زبان، دنيا، ڪاميابي

(ٿ) هيٺين اِصطلاحن کي جملن ۾ ڪم آڻيو:-

پيش پوڻ،ڪھڪاءُ پوڻ، گِگ ڳاڙڻ، وس ۾ ڪرڻ، چوُر چوُر ڪرڻ، راحت بخشڻ.

(ڊ) وياڪرڻ موجب ڳالھائڻ جا لفظ سڃاڻو :-

۾، ننڍڙي، پر، سندس، ترشنا.

پورڪ اڀياس

۱) تڪر تي عملي ڪم

ڪاٺڻ ڪان وڌيڪ ڳالھائڻ ۾ .... خدا سندن پير ۾ ھجي.

(i) جوڙا ملايو :

رامائڻ	طوطلي زبان
مھاڀارت	لولي
ٻار	منترا
ماءُ	دروپدي

(ii) چوڪنڊا پورا ڪريو :

(الف) مات جي [ ]   (ب) ڪڙي ۽ بدمزاج [ ]

(ٿ) پريم يري [ ]   (ڊ) ٻہ ڌاري [ ]

(iii) ليڪ ڏنل لفظن بدران گول مان مناسب لفظ ڳولھي جملا وري لکو :

(۱) زبان ماڻھوءَ جي خانداني ءَ جو پئمانو آھي.

(۲) اِنسان زبان کي وس ۾ ڪري سگھي ٿو.

(۳) زبان جھڙي زوراور ٻيو ڪا شيءِ نہ آھي.

(۴) زبان عرش تان لاھي فرش تي ڦٽو ڪندي آھي.

ظابطو،
آسمان، گفتگو،
پرماڻ، ايڪو، طاقتور ،
لڙائي

iv) اُهي ستون ڳولهي لکو جيکي هن ڏنل ٻن لفظن وچ ۾ لاڳاپو ٻڌائيندڙ هجن :-

(الف) زبان - ڪامياب　　(ب) زبان - خاندان

(پ) زبان - عرش　　(ڀ) زبان - ويچار

۲. ’تعليم جي ضرورت‘ اِن وشيه تي پنهنجا ويچار لکو.

پاڻ ڪريان - پاڻ سکان

۱. چوڪنڊي مان مناسب لفظ ڳولهيو :-

احساس	نوڪري	دائما	فتح	فيصلو
حڪم	آسامي	وارث	اٹوٹ	وفادار

۱. راجا فرمان ڪڍيو تہ هاٿي ڪڙمين مٿان ڊل نہ مڙهي ويندي. ← ______

۲. ڀارت جي سپاهين ۾ هميشه ڪٽڻ جو جذبو هوندو آهي. ← ______

۳. مونکان پوءِ ڪير سنڀاليندو؟ منهنجا ڏنڊا، ڪاروبار ڪير ڏسندو؟ ← ______

۴. مئنيجر جي جڳهه خالي هئي ڪيترن ئي عرضدان فارم ڀريا. ← ______

۵. ٻارن کي ماءُ پيءُ سان سچو تي رهڻ گهرجي. ← ______

۲. ’يڪ تندرستي هزار نعمت‘ اُپٽار لکو :-

C7E4G3